

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МЕДИЧНИЙ ІНСТИТУТ
ФАКУЛЬТЕТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ХІРУРГІЇ, ТРАВМАТОЛОГІЇ, ОРТОПЕДІЇ ТА ФТІЗИАТРІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор медичного інституту

_____ Лобода А. М.

“ ____ ” _____ 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

циклу тематичного удосконалення

«Діагностика та лікування туберкульозу у дорослих та дітей на рівні
лікаря загальної практики – сімейної медицини»

Освітньо-кваліфікаційний рівень повна вища освіта

Напрямок підготовки 222 Медицина

Форма навчання змішана

ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Загальний обсяг, години	Аудиторні заняття, години		
	Лекції	Практичні	Семінарські
78	20	46	12

Розробники: д. мед. н., проф. І.Д. Дужий, к.мед.н., асист. Г.П. Олещенко

Затверджено на засіданні кафедри, протокол № 2 від 28.09.2020 р.

Пояснювальна записка

Цикл тематичного удосконалення «**Діагностика та лікування туберкульозу у дорослих та дітей на рівні лікаря загальної практики – сімейної медицини**» розрахований на лікарів спеціальностей загальна практика – сімейна медицина, терапія, педіатрія, які надають первинну медичну допомогу та яким доводиться займатися діагностикою, диференціальною діагностикою, лікуванням та профілактикою туберкульозу легеневої та позалегеневої локалізації.

Цикл проводиться з метою поглиблення професійних знань, умінь та практичних навичок лікарів в питаннях:

- діагностики туберкульозу легень та позалегеневої локалізації;
- забору біологічного матеріалу від хворих та умов зберігання і транспортування до лабораторії;
- лікування чутливого та резистентного до протитуберкульозних препаратів туберкульозу відповідно до сучасних нормативних документів, у тому числі міжнародних стандартів;
- моніторингу лікування;
- визначення спільно з пацієнтом амбулаторної моделі лікування, у тому числі відео-контрольованого;
- ведення хворих у разі виникнення побічних реакцій на протитуберкульозні препарати;
- ведення хворих у разі виникнення ускладнень туберкульозу та невідкладних станів;
- профілактики туберкульозу;
- заходів інфекційного контролю за туберкульозом у лікувальних закладах та місцях довгострокового перебування хворих;
- надання паліативної допомоги хворим на невиліковні форми туберкульозу;
- планування та управління запасами протитуберкульозних препаратів.

Зміст програми охоплює весь обсяг теоретичних знань і практичних навичок, необхідних лікарю будь-якого фаху для діагностики, лікування та профілактики туберкульозу.

Для визначення рівня знань курсантів та ступеня опанування ними практичних навичок передбачено такі види контролю: вхідний контроль знань, поточні тест-контролі, заключний контроль знань та участь у підсумковій конференції.

Курсантам, які успішно склали усі види контролю, видається свідоцтво встановленого зразка.

Робочий навчальний план
циклу тематичного удосконалення
«Діагностика та лікування туберкульозу у дорослих та дітей на рівні
лікаря загальної практики – сімейної медицини»

Назва розділу, види діяльності				
	Лекції	Практичні заняття	Семінарські заняття	Разом
Виявлення та діагностика туберкульозу	4	10	-	14
Диференціальна діагностика первинних та вторинних форм туберкульозу. Їх ускладнення.	6	14	6	26
Лікування та профілактика туберкульозу	10	16	6	3
Усього	20	40	12	72
Додаткові				
ВХІДНИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ		2		2
ЗАКЛЮЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ		2		2
ПІДСУМКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ		2		2
РАЗОМ	20	46	12	78

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
лекцій циклу тематичного удосконалення
«Діагностика та лікування туберкульозу у дорослих та дітей на рівні
лікаря загальної практики – сімейної медицини»

№ з/п	Назва	Кількість годин
1.	Роль сімейного лікаря у діагностиці, лікуванні та профілактиці туберкульозу	2
2.	Методи виявлення та діагностики туберкульозу	2
3.	Диференціальна діагностика туберкульозу легень	2
4.	Туберкульозний плеврит. Патогенез, патоморфологія, клініка, диференційна діагностика	2
5.	Ускладнення вторинних форм туберкульозу	2
6.	Загальні принципи лікування хворих на туберкульоз. Класифікація протитуберкульозних препаратів	2
7.	Неспецифічна терапія хворих на туберкульоз	2
8.	Профілактика туберкульозу: соціальна, первинна, вторинна	2
9.	Інфекційний контроль за туберкульозом	2
10.	Захворюваність на туберкульоз медичних працівників	2
УСЬОГО годин:		20

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
практичних занять циклу тематичного удосконалення
«Діагностика та лікування туберкульозу у дорослих та дітей на рівні
лікаря загальної практики – сімейної медицини»

№ з/п	Назва	Кількість годин
1.	Вхідний контроль знань	2
2.	Нормативні документи щодо організації медичної допомоги хворим на туберкульоз	2
3.	Епідеміологія туберкульозу. Етіологія, патогенез туберкульозу. Клінічна класифікація туберкульозу	2
4.	Мікробіологічна діагностика туберкульозу	2
5.	Виявлення латентної туберкульозної інфекції (туберкулінова шкірна проба, тест вивільнення гамма-інтерферону)	2
6.	Променеві та інструментальні методи діагностики туберкульозу	2
7.	Диференціальна діагностика вогнищевого та інфільтративного туберкульозу легень	2
8.	Диференціальна діагностика дисемінованого та міліарного туберкульозу легень	2
9.	Туберкульоз сечостатевої системи та шлунково-кишкового тракту	2
10.	Туберкульоз кісток та суглобів	2
11.	Спонтанний пневмоторакс. Хронічне легеневе серце	2
12.	Кровохаркання та легенева кровотеча. Амілоїдоз внутрішніх органів	2
13.	Туберкульоз у поєднанні з іншими захворюваннями та станами	2
14.	Формулювання діагнозу «туберкульоз»	2
15.	Теоретичні основи формування резистентності	2
16.	Режими лікування хворих на туберкульоз. Амбулаторні моделі лікування	2
17.	Моніторинг побічних реакцій на протитуберкульозні препарати	2
18.	Розрахунок потреби у протитуберкульозних препаратах	2
19.	Визначення результатів лікування. Моніторинг лікування	2
20.	Паліативна допомога хворим на невиліковні форми туберкульозу	2
21.	Експертиза непрацездатності при туберкульозі	2
22.	ЗАКЛЮЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ	2
23.	ПІДСУМКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ	2
УСЬОГО годин:		46

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
семінарських занять циклу тематичного удосконалення
«Діагностика та лікування туберкульозу у дорослих та дітей на рівні
лікаря загальної практики – сімейної медицини»

№ з/п	Назва	Кількість годин
1.	Диференціальна діагностика кулястих утворень в легенях	2
2.	Диференціальна діагностика фіброзно-кавернозного та циротичного туберкульозу легень	2
3.	Туберкульозний менінгіт	2
4.	Формування прихильності до лікування у хворих на туберкульоз. Загальні підходи до навчання щодо туберкульозу	2
5.	Специфічна профілактика туберкульозу	2
6.	Робота у вогнищі туберкульозної інфекції. Обстеження контактних осіб.	2
УСЬОГО годин:		12

**Перелік знань та вмінь, якими повинен оволодіти лікар-курсант
циклу тематичного удосконалення
«Діагностика та лікування туберкульозу у дорослих та дітей на рівні
лікаря загальної практики – сімейної медицини»**

Знати:

- основні законодавства з охорони здоров'я та директивні документи, які визначають діяльність органів і установ по фтизіатрії;
- передумови ліквідації туберкульозу, як поширеного захворювання;
- організацію протиепідемічних заходів при туберкульозі;
- збудника туберкульозу, його біологічні властивості, засоби виявлення та культивування;
- епідеміологію, патогенез і патоморфологію туберкульозу, імунітет при туберкульозі;
- організацію та методи своєчасного виявлення туберкульозу;
- методи клінічного, рентгенологічного, лабораторного та функціонального обстеження хворих;
- методику туберкулінодіагностики;
- показання до бронхоскопії та біопсії при захворюванні на туберкульоз та іншу патологію органів дихання;
- клінічну класифікацію туберкульозу;
- клінічну та рентгенологічну картину усіх форм туберкульозу органів дихання, та їх диференційну діагностику;
- ускладнення туберкульозу органів дихання, заходи по їх запобіганню та лікуванню;
- клініку та принципи діагностики позалегенових форм туберкульозу;
- принципи хіміотерапії, класифікацію, характеристику, механізм дії протитуберкульозних хіміопрепаратів, побічні реакції, заходи їх профілактики та лікування, оцінку ефективності лікування;
- категорії хіміотерапії, індивідуалізовану хіміотерапію;
- методи та засоби неспецифічної терапії туберкульозу;
- показання до хірургічного лікування хворих на туберкульоз;
- специфічну, санітарну та соціальну профілактику туберкульозу;
- проведення протитуберкульозних заходів у вогнищах туберкульозної інфекції;
- основи інфекційного контролю за туберкульозом;
- питання надання паліативної та хоспісної допомоги хворим на туберкульоз;

Вміти:

- оцінювати важкість стану хворого на туберкульоз;
- призначити схему хіміотерапії хворим на чутливий та хіміорезистентний туберкульоз;
- діагностувати побічні реакції на протитуберкульозні препарати;
- призначати патогенетичну терапію;

- оцінювати ефективність лікування туберкульозу;
- визначити показання для госпіталізації;
- надати невідкладну допомогу при легеневій кровотечі;
- надати невідкладну допомогу при спонтанному пневмотораксі;
- призначати лікування хворим на ко-інфекцію (туберкульоз/ВІЛ-інфекція/СНІД);
- планувати та управляти запасами протитуберкульозних препаратів;
- оцінювати працездатність та терміни непрацездатності.

Список рекомендованої літератури

1. Ведення побічних реакцій під час лікування хворих на туберкульоз та ко-інфекцію (туберкульоз/ВІЛ-інфекція/СНІД)" / Ю.І. Фещенко, С.О.Черенько, Н.А.Литвиненко та ін.. Київ, 2016 /режим доступу <http://phc.org.ua/pages/diseases/tuberculosis/materials>
2. Дужий І.Д. Заболевания плевры: диагностические, хирургические и терапевтические аспекты. — К.: Здоров'я, 1997. — 432 с.
3. Дужий, І.Д. Диференціальна діагностика вогнищевих процесів у фтизіопульмонології: навч. посіб. /І.Д.Дужий.-Суми:Вид-во СумДУ, 2009.- 259 с.
4. Дужий, І.Д. Диференціальна діагностика інфільтративних процесів у фтизіопульмонології [Текст] : навч. посіб. / І.Д. Дужий. - Суми : СумДУ, 2010. - 236 с.
5. Дужий, І.Д. Диференціальна діагностика дисемінованих процесів у фтизіопульмонології [Текст]: навч. посіб. / І.Д. Дужий. - Суми: СумДУ, 2013. - 253 с.
6. Дужий, І.Д. Диференціальна діагностика кулястих утворень у фтизіопульмонології [Текст]: навч. посіб. / І.Д. Дужий. - Суми: СумДУ, 2011. - 327 с.
7. Наказ МОЗ України від 01.02.2019 № 287 «Про затвердження Стандарту інфекційного контролю для закладів охорони здоров'я, що надають допомогу хворим на туберкульоз»
8. Наказ МОЗ України від 06.02.2006 № 50 «Про затвердження типових положень про лабораторії і пункти з діагностики туберкульозу та пункти збору мокротиння»
9. Наказ МОЗ України від 16.07.2008 № 388 «Про затвердження Нормативів оснащення лабораторій з мікробіологічної діагностики туберкульозу 1-4 рівнів»
10. Наказ МОЗ України від 7.12.2009 № 927 «Про затвердження Положення про кабінет контрольованого лікування хворих на туберкульоз на амбулаторному етапі»
11. Наказ МОЗ України від 11.06.2010 № 483 «Про затвердження Примірного положення про лікарню "Хоспіс" (відділення, палату паліативного лікування) для хворих на туберкульоз»
12. Наказ МОЗ України від 02.09.2009 № 657 «Інструкція щодо заповнення форми первинної облікової документації № 060-1/о "Журнал реєстрації випадків туберкульозу в _____ районі ТБ 03»
13. Наказ МОЗ України, МВС України та Мінсоцполітики України від 02.02.2015 № 41/119/95 «Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я, територіальних органів та установ Державної міграційної служби, Державної прикордонної служби та державної служби зайнятості для організації надання медичної допомоги з туберкульозу іноземцям та особам без громадянства, які перебувають в Україні»

14. Наказ МОЗ України від 10.12.2009 № 846 «Про організацію надання медичної допомоги хворим на хіміорезистентний туберкульоз та на заразну форму туберкульозу, щодо яких судом ухвалено рішення про примусову госпіталізацію»
15. Наказ МОЗ України від 19.10.2012 № 818 «Про затвердження Порядку ведення реєстру хворих на туберкульоз»
16. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.02.2020 №530 «Про затвердження стандартів охорони здоров'я при туберкульозі»
17. Наказ МОЗ України від 14.05.14 № 325 «Про внесення змін до наказу МОЗ України від 19.11.2009 № 846»
18. Наказ МОЗ України від 15.05.2014 № 326 «Про відділ моніторингу і оцінки заходів протидії захворюванню на туберкульоз у протитуберкульозних закладах»
19. Наказ МОЗ України від 15.05.2014 № 327 «Про виявлення осіб, хворих на туберкульоз та інфікованих мікобактеріями туберкульозу»
20. Наказ МОЗ України від 07.03.2013 р. № 188 «Про затвердження форм первинної облікової документації і форм звітності з хіміорезистентного туберкульозу та інструкцій щодо їх заповнення»
21. Наказ МОЗ України № 254 від 17.05.2008 року «Про затвердження інструкцій про періодичність рентгенівських обстежень органів грудної порожнини певних категорій населення України».
22. Наказ МОЗ України № 280 від 23.07.2002 року «Перелік необхідних обстежень лікарів-спеціалістів, видів клінічних, лабораторних та інших досліджень, що необхідні для проведення обов'язкових медичних оглядів, та періодичність їх проведення».
23. Наказ МОЗ України № 595 від 16.09.2011 року «Про порядок проведення профілактичних щеплень в Україні та контроль якості й обігу медичних імунобіологічних препаратів».
24. Паліативна та хоспісна допомога хворим на туберкульоз: навчальний посібник (ВНЗ IV р. а.) / Ю.І. Феценко, В.М. Князевич, О.М. Разнатовська, Н.А. Гріцова /Київ.2017.
25. Позалегеновий і міліарний туберкульоз у хворих на коїнфекцію ТБ ВІЛ/ В.І. Петренко, М.Г. Долинська, О.М.Разнатовська — К.2015: ДКС Центр— 112 с. — режим доступу http://tb.ucdc.gov.ua/uploads/files/usaaid_170x240_fp_new.pdf.
26. Профілактика туберкульозу. Навчальний посібник для студентів і лікарів-інтернів ВНМЗ IV рівня акредитації та лікарів / В.І. Петренко, М.Г. Долинська, А.В. Александрін, В.В. Петренко — К.: 2Print, 2017. — 88 с. — режим доступу <http://tb.ucdc.gov.ua/uploads/files/prophilaktica.pdf>
27. Рознатовська О.М. Фтизіатрія : підручник для студентів стоматологічних факультетів / О.М. Рознатовська. – Запоріжжя: Вид-во ЗДМУ, 2014. – 242 с.
28. Тодоріко Л.Д. Основні синдроми й методи обстеження в пульмонології та фтизіатрії : навчальний посібник / Л.Д. Тодоріко, А.В. Бойко. – Київ: Медкнига, 2013. – 432 с.

29. Туберкульоз, ВІЛ-інфекція/СНІД: навч. посіб./ Р.Г. Процюк, В.Ф. Москаленко, В.І. Петренко та ін. – К.: Медицина, 2009.- 424 с.
30. Фещенко Ю.І. Організація протитуберкульозної допомоги населенню: Виробниче видання / Ю.І. Фещенко, В.М. Мельник.- К.: Здоров'я, 2006. – 656 с.
31. Фещенко Ю.І., Ільницький І.Г., Мельник В.М., Панасюк О.В. Туберкульоз позалегенової локалізації. – К.: Логос, 1998. – 376 с.
32. Фтизіатрія: нац. підруч. / В.І.Петренко, Л.Д.Тодоріко, Л.А.Грищук та ін.; за ред. В.І.Петренка. – К.: ВСВ «Медицина», 2015. – 472 с.

Інформаційні ресурси, що містять матеріали для підготовки

1. Національний ресурсний центр з туберкульозу <http://tb.ucdc.gov.ua/>
2. Вебсайт Центру громадського здоров'я МОЗ України <http://phc.org.ua/>
3. Питання туберкульозу на сайті ВООЗ <http://www.who.int/tb/en/> ; <http://www.who.int/tb/ru/>.
4. Вебсайт Національного інституту фтизіатрії та пульмонології ім. Ф.Г.Яновського НАМН України http://www.ifp.kiev.ua/index_ukr.htm
5. Вебсайт журналу «Туберкульоз, легеневі хвороби, ВІЛ-інфекція» <http://tubvil.com.ua>.
6. Вебсайт журналу «Український пульмонологічний журнал» <http://www.ifp.kiev.ua/doc/journals/upj.htm>.

Розробники: д.мед.н., проф.

І.Д.Дужий

к. мед. н., асист.

Г.П. Олещенко